

ผลของการลงทุนทางตรงไปยังประเทศอาเซียนที่มีต่อศักยภาพของ อุตสาหกรรมอาหารไทย

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

อุตสาหกรรมอาหารของไทยนับเป็นอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพในการแข่งขันในตลาดโลกสูง และบริษัทที่มีศักยภาพมีการลงทุนไปยังต่างประเทศอย่างต่อเนื่องยาวนาน ซึ่งการลงทุนทางตรงนี้เองจะเป็นประโยชน์ทั้งกับไทยและ ประเทศที่ไปลงทุน ซึ่งปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะเป็นประเทศในกลุ่มอาเซียน โดยเฉพาะ CLMV ซึ่งประเทศเหล่านี้มีมาตรการส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศมากขึ้น ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งว่าการลงทุนทางตรงไปยังต่างประเทศในอุตสาหกรรมอาหารของไทยนั้นเกิดขึ้นจากปัจจัยใด ผู้ประกอบการจะต้องมีความพร้อมในด้านใดบ้าง และการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศจะเป็นการเพิ่มศักยภาพในการผลิตและการแข่งขันให้แก่ผู้ผลิตได้อย่างไร

งานวิจัยในอดีตหลายงานได้แสดงถึงความสำคัญของการลงทุนทางตรงไปยังต่างประเทศที่มีต่อศักยภาพของบริษัท ทั้งทางตรงและทางอ้อม และทั้งในระดับอุตสาหกรรม และในระดับบริษัทเอง ในเชิงทฤษฎี การลงทุนทางตรงมักมีเป้าหมายหลัก 3 ประการได้แก่ Resource-seeking Market-seeking และ Efficiency-seeking แต่ไม่ว่าจะเป็นการออกไปในรูปแบบใดก็ตาม สิ่งที่บริษัทผู้ออกไปลงทุนได้รับคือการลดต้นทุนการผลิต และ/หรือ การขยายตลาด ซึ่งทั้งสองประการส่งผลให้ศักยภาพของบริษัทเพิ่มมากยิ่งขึ้น การเพิ่มขึ้นของศักยภาพนี้จะเกิดขึ้นได้นั้นมีเงื่อนไขบางประการเป็นตัวส่งเสริม เช่น ความพร้อมของพนักงาน ความพร้อมของโครงสร้างทางการผลิต ตลอดจนถึงความพร้อมของประเทศผู้รับทุน เป็นต้น

สิ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้เมื่อพูดถึงการลงทุนทางตรงไปยังต่างประเทศ คือ ห่วงโซ่คุณค่าโลก (Global Value Chain) ซึ่งจากการศึกษาในอดีตนั้น การไปลงทุนทางตรงอาจไปในรูปแบบของการลงทุนในบางส่วนของห่วงโซ่การผลิตหรืออาจไปทั้งห่วงโซ่การผลิตตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ ดังนั้นการวิเคราะห์ผ่านห่วงโซ่คุณค่าโลกช่วยให้ภาพของการลงทุนชัดเจนมากยิ่งขึ้น

สำหรับผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณพบว่า การลงทุนทางตรงไปยังต่างประเทศของบริษัทในอุตสาหกรรมอาหารมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งแสดงถึงการให้ความสำคัญของการลงทุนทางตรงไปยังต่างประเทศของบริษัทในอุตสาหกรรมนี้ อย่างไรก็ตามแม้ว่าข้อมูลทางสถิติบ่งชี้ในเบื้องต้นว่าการลงทุนทางตรงไปยังต่างประเทศมีแนวโน้มความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับรายได้ของบริษัท แต่ยังไม่สามารถยืนยันเชิงสถิติได้อย่างชัดเจนถึงข้อสรุปดังกล่าวอันเนื่องมาจากจำนวนบริษัทที่มีการลงทุนทางตรงไปยังต่างประเทศยังคงมีจำกัดอยู่

สำหรับการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ พบว่าพฤติกรรม การตัดสินใจด้านการลงทุนมีความแตกต่างกัน กล่าวคือในกลุ่มผู้ประกอบการที่ยังไม่มีการลงทุนทางตรงในต่างประเทศแต่มีความสนใจในการลงทุนมักมีเป้าหมายหลักในการขยายตลาดสินค้า โดยเฉพาะในกลุ่มอาหารสำเร็จรูปประเภทต่างๆ ประการที่สองคือเพื่อลดความเสี่ยงของปัจจัยการผลิตเพราะผลผลิตการเกษตรเป็นวัตถุดิบสำคัญของอุตสาหกรรมอาหารที่มักมีความผันผวนด้าน

ปริมาณและราคาหากเกิดโรคระบาดพืชหรือสัตว์ขึ้น ประการที่สามคือเพื่อให้ได้รับสิทธิพิเศษทางการค้าของประเทศที่สนใจไปลงทุนโดยตรงเพื่อเพิ่มโอกาสในการส่งออก อย่างไรก็ตามกลุ่มผู้ประกอบการเหล่านี้ยังคงชะลอการตัดสินใจออกไปลงทุนเนื่องจากข้อจำกัดในหลายๆ ด้าน เช่น การขาดเงินทุนที่มากพอเพื่อการลงทุนระยะยาวในต่างประเทศ การขาดข้อมูลเชิงลึกเพื่อประกอบการตัดสินใจในการลงทุนและขาดความเชื่อมั่นในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เป็นต้น

สำหรับผู้ประกอบการที่มีการออกไปลงทุนในต่างประเทศ พบว่าเป็นผู้ประกอบการขนาดใหญ่ที่เป็นผู้ประกอบการที่มีศักยภาพ โดยมีเป้าหมายหลักคือ การขยายตลาด และเป้าหมายประการที่สองคือ เพื่อการถ่ายทอดเทคโนโลยีไปสู่ประเทศเพื่อนบ้าน (เทคโนโลยีในการผลิต การเกษตร เป็นต้น) ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้ประกอบการเหล่านี้มีความพร้อมและสามารถออกไปลงทุนในต่างประเทศ ประกอบด้วย การมีประสบการณ์การผลิตในอุตสาหกรรมอาหารและมีศักยภาพในการผลิตและแปรรูปได้ตั้งแต่ส่วนต้นของห่วงโซ่อุปทาน รวมทั้งการเป็นผู้ส่งออกในตลาดภูมิภาคหรือในตลาดโลกจะเป็นส่วนเสริมให้ผู้ประกอบการมีความเข้าใจตลาดโลก นอกจากนี้ความสัมพันธ์กับนักธุรกิจท้องถิ่น หรือภาครัฐในประเทศที่ลงทุนยังเป็นส่วนเสริมที่สำคัญในการได้รับข้อมูลเชิงลึกเพื่อตัดสินใจลงทุนและการได้รับสิทธิพิเศษในการดำเนินการลงทุน และปัจจัยที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่งคือความพร้อมของเม็ดเงินลงทุน

รูปแบบของการลงทุนทางตรงไปยังต่างประเทศของอุตสาหกรรมอาหารนั้น มีความหลากหลาย ขึ้นกับช่องทางการลงทุนและเป้าหมายของผู้ลงทุน กล่าวคือ ในกรณีการลงทุนโดยตรงโดยผู้ประกอบการไทยทั้งหมด จะพบในผู้ลงทุนที่มีประสบการณ์การลงทุนในต่างประเทศมาก่อนและ/หรือได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ สำหรับกรณีการร่วมลงทุนกับนักลงทุนท้องถิ่น ความสัมพันธ์กับคู่ค้าทางธุรกิจเป็นตัวสร้างความร่วมมือ ให้ข้อมูลเชิงลึกต่าง ๆ และเปิดโอกาสในการลงทุน ในกรณีการได้รับสัมปทานจากภาครัฐหรือการเข้าพื้นที่ทางการเกษตร จะพบในการลงทุนที่ต้องใช้วัตถุดิบทางการเกษตรเป็นปัจจัยการผลิต และกรณีการเข้าซื้อกิจการในต่างประเทศ จะเกิดในผู้ลงทุนขนาดใหญ่ที่กำลังการลงทุนสูง

ผลกระทบที่เกิดจากการลงทุนทางตรงไปยังต่างประเทศต่อผู้ประกอบการ ได้แก่ ตลาดที่ขยายตัวกว้างขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศอาเซียนที่มีพฤติกรรมบริโภคไม่ต่างกันมากนัก การเพิ่มการส่งออกในประเทศที่สามจะการใช้สิทธิพิเศษทางการค้า การเรียนรู้รูปแบบการบริหารจัดการห่วงโซ่การผลิตใหม่มาทดแทนรูปแบบของการทำการเกษตรแบบพันธสัญญา ซึ่งช่วยลดความขัดแย้งและทำให้การควบคุมคุณภาพผลผลิตทำได้ดีขึ้น อย่างไรก็ตามในเรื่องของเทคโนโลยีการผลิตนั้น พบว่าเป็นการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตทั้งการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์จากผู้ประกอบการไทยไปยังคนและชุมชนในท้องถิ่น โดยผู้ลงทุนไทยมองว่าเป็นการเกื้อกูลกันของไทยและประเทศในกลุ่มอาเซียนด้วยกัน

ปัญหาและอุปสรรคที่พบจากการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศ ได้แก่ ความเสี่ยงที่เกิดจากโรคระบาดพืชและสัตว์ การปรับตัวเพื่อให้เข้ากับความแตกต่างทางวัฒนธรรมและภาษา ปัญหาการต่อต้านจากคู่แข่งในท้องถิ่น ความไม่เสถียรของระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน การเปลี่ยนแปลงของกฎระเบียบและกฎหมาย อัตราภาษีรายได้จากการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของไทยยังอยู่ในอัตราที่สูงทำให้ไม่สนใจในการลงทุน

